

Uit de krant: De scheper dwaalt nog al- tijd over de Drentse heide

Redactie

Uit de krant is een rubriek in ons blad *Spitwa(a)rk*, waarin tot nu toe een aantal krantenartikelen uit de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw werd gepubliceerd. Uit de voorraad van de redactie zoeken we voor elk nummer van *Spitwa(a)rk* een bijdrage. Deze keer heeft de redactie ruim gebruik gemaakt van de publicaties over de schaapskudde die door de gemeente werd overgenomen. In dit nummer twee afleveringen van deze rubriek (zie ook pagina 14 en volgende). Dit artikel stond in het *Algemeen Handelsblad*, van zaterdag 27 mei 1961. Exloo had net zijn eerste schaapscheerderfeest achter de rug.

Het gezicht van een kudde schapen stemt de hedendaagse mens tot overpeinzingen. Misschien dat het dan ook niet zonder reden is, dat de gemeentebestuurders van Odoorn de schaapskudde van Exloo - het bestuurlijke centrum - huisvestte in een boerderij, recht tegenover het moderne raadhuis met de grote ramen, die uitzien op de Brink. En telkens wanneer de kudde onder de goede hoede van Harm Rengers wegtrekt, kunnen de gemeentebestuurders denken aan dat goede oude wijze woord: De goede her-

De schapen van de gemeentelijke kudde worden geschoren. Gebogen boven de scheerder is Willem Oosting. De achterste scheerder links is Roelof Santing, de scheerder voor links is Teun Wiegman en de man rechts met de handen in de zakken is Hendrik Warringa. (Collectie R. Hoving)

der scheert zijn schaapjes, maar vilt ze niet.

Geschoren zijn de 126 schapen van de kudde van Exloo al. Zaterdag vóór Pinksteren met veel feestbetoon een gedeelte, op Pinksterdrie de overige dieren. Zonder feest. Maar nog wel zeer tijdig.

Zonder belhamels gaan schapen van Exloo de hei op

De kudde is gemeente-eigendom, vermoedelijk is er al een dienstreglement voor de scheper vastgesteld, zoals dat in een ordentelijke gemeente gelijk Odoorn het geval pleegt te zijn. De overheid bemoeit zich heden ten dage met vele zaken, waaraan men in de tijd van Thorbecke niet zou hebben gedacht. Zij sub-

sidieert niet alleen kunst, maar ook kaasmakten en folkloristische dansgroepen, terwille, overigens, van het zoet gewin, dat het toerisme moet brengen. Zij koopt molens als waardevolle landschappelijke elementen in een laagvlakte vol flatgebouwen en als het nodig mocht zijn, deinst zij niet terug voor de aankoop van een kudde schapen.

Er was een tijd, dat in Exloo twee kudden schapen van elk 1500 dieren naar de heidevelden trokken. Tot in de afgelopen herfst was er nog een kleine particuliere kudde over, maar Roelof Steenbergen liep tegen de tachtig en wilde het scheperschap er wel aan geven. Edoch, een kudde schapen is op de Drentse Hondsrug - en daar niet alleen - een

Harm Rengers met zijn kudde ter hoogte van de Fabrieksstraat. (Collectie R. Hoving)

Ter wille van de toeristen heeft het Drentse dorp Exloo op de Hondsrug een gemeentelijke schaapskudde, die er onder de hoede van scheper Harm Rengers elke dag op uit trekt. De grote stille heide bezuiden Exloo is nu maar een klein brokje heide, omsloten door dichte bossen en ontginningen, waar zomers de herder verre van eenzaam zal zijn. Het beroep van scheper heeft eertijds bij de Drentenaren in hoog aanzien gestaan - voor de jeugd van Exloo duurt dat nog onverminderd voort. Wanneer de bedrijvige schapenvoeten zich over de veldkeitjes voor de gemeentelijke schaapskooi, recht tegenover het raadhuis van Odoorn naar buiten reppen, dan volgen gewoonlijk ook een paar jongetjes de herder op de tocht door het dorp naar de heide, aan de zuidkant, eens de grote heide, waar men zich de legendarische stad Hunsow dacht... tot de moderne archeologie aan de legende een einde maakte. Hunsow heeft nooit bestaan. Desalniettemin is Odoorn met acht hunebedden een steenrijke gemeente en houdt zijn schaapjes op het droge en in ere. Scheper Harm Rengers zorgt dat ze elke avond om half zes in even groten getale terugkeren als ze 's middags om half een zijn weggegaan.

Herder Geert Steenbergen en burgemeester Johan van Roijen overhandigen een enveloppe met inhoud aan Gerrit Meringa voor zijn hulp aan en belangstelling voor de schaapskudde. (Gemeente-archief Borger-Odoorn)

belangrijke attractie voor de bezoekers en dat was aanleiding voor de gemeente om de kudde voortaan 'in eigen beheer' te nemen.

Men vond een pronte, spraakzame herder in de 57-jarige heer Harm Rengers, die het klappen van de zweep kende, ook voor wat de goede omgang met het nieuwsgierige publiek en de fotograferende dametjes betreft. Niet voor niets is hij in 1959 acht maanden lang de herder geweest van de kudde van het Goois Natuurreservaat. Maar het vak, het eigenlijke vak... ja, dat kent hij natuurlijk al heel lang. Vroeger als 'kwajongen' in Valtherveen ging hij al mee. Hij was amper zo groot als de tengere heideschappen toen de kudde hem al vertrouwd was. Voor de schapen was er toen 'nog ruimte genoeg'. Maar de ontginningen hebben alles ondersteboven gezet.

Elke dag om half een gaat de kudde weg. In de wat donkere ruimte van de schaapskooi verdringt zich ook nu een jongetje tussen de schapen; dat is de zevenjarige Gerrit Meringa, die ze aait, zijn gezichtje tegen de neuzen van de schapen legt en als er maar even gelegenheid is met de herder meegaat. Hij draagt laarsjes en een overall, moeder Meringa heeft hem al gekleed voor zijn grote liefde, de

kudde schapen. Of het zijn grote liefde zal blijven?

Het uittrekken van de schapen geschiedt precies op tijd om half een des middags. En om half zes komt de kudde het dorp weer in. Er is dus rekening mee gehouden, dat de toerist op een geschikt tijdstip de schaapkes kan ontmoeten en ... fotograferen. In de oude tijd gingen de schapen om 10 uur 's ochtends naar het veld.

Exloo heeft de bermen laten bijmaaien ook die langs de 3.7 km lange weg naar het dorp, dat wel de naam van de gemeente Odoorn draagt, dat ouder en eerbiedwaardiger is onder de groene overhuiving van machtige bomen, maar dat het gemeentehuis moet missen. Gelukkig zijn er nog bermen te over om er de schapen te laten grazen, want van de heide heeft de ontginningskoorts maar bitter weinig overgelaten. Ten zuiden van Exloo is nog een perceel, ingesloten door bossen en akkers, waarop de winterrogge nu al flink hoog staat, maar de haver nog slechts een laag bij de gronds bestaan voert.

De bellen houden er verband in.

"Het zijn de sterksten, die een bel krijgen," had de scheper verteld. "Neen, belhamels zijn er niet bij." Alleen rammen en ooiën. Dieren die het echte Drentse heideschaap nabijkomen zijn er wel, maar er zijn ook schapen van een ander ras. Aan de heide hebben ze niet genoeg - vandaar de waarde van het afgrazen van de bermen. "Van schier heide komt er niet veel van terecht."

Zwarte schapen? Ja, dat moet wel. Ze zijn gekocht uit de particuliere schaapskudde, die er nog in Westerbork is, van herder Hendrik Noordhuis. Een zwart schaap willen de mensen graag te midden van de witgewolde kudde zien en dus waarom niet? Maar de bellen hebben wel degelijk zin voor de schapen zelf, bijvoorbeeld als het mistig is. De bellen houden er verband in.

De hond, de Belgische herder Roland, is nog in opleiding. Een maand of vier duurt de 'secure africhting' al. 'Tied en geduld' zullen het moeten doen, maar er gaat wel een dik jaar mee weg. Het beste kun je een herdershond africhten bij een groot koppel: dan is er veel te doen. En natuurlijk, de ene hond is de andere niet. Rengers: "D'een heeft het veel gauwer in de smiezen as d'aander."

Als je meu van 't slingeren ben, ga je er op hangen

Onontbeerlijk is de herdersstaf, de 'schuppe'. Harm Rengers, die wanneer hij de lens op zich ziet gericht, even teleurgesteld is, dat wij niet van de televisie zijn - ja, zo zijn de hedendaagse schepers: 'publicity-minded' - geeft tekst en uitleg van het voortreffelijke instrument, dat hij hanteert. Het kleine schopje aan de onderkant van de lange staf is eigenlijk niet helemaal goed gevormd. De hedendaagse smeden kunnen het niet meer. Iets puntiger moest het zijn - hij heeft het al wat bijgewerkt - en iets breder op de plaats, waarop het 'schupke' aan de staf zit bevestigd. En dan die kromme haak bovenaan, die we zo goed kennen in een wat andere vorm als bisschopsstaf.

Als men een schaap wil beetpakken, slaat men de haak maar om een achterpoot. Is een schaap in een kuil geraakt, waaruit het niet meer omhoog kan komen - geen nood, men kan de haak ook in de wol slaan, een paar keer omdraaien en weer heeft men zagezegd beet.

Met dat 'schupke' gooit men de kluitjes aarde naar de schapen, om de dieren aan te sporen. Wie met de herdersstaf vertrouwd is, gooit er zo'n honderd meter ver mee. Een veelzijdig werktuig die herdersstaf: "Als je meu van 't slingeren ben, ga je er op hangen.," aldus de scheper van Exloo.

Scheper Geert Steenbergen (± 1965) met de 'belhamel'. (Gemeente-archief Borger-Odoorn)